

УДК 159. 923. 2

Османова Алімекандидат психологічних наук,
завідувач кафедри психологіїВідкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»
<https://orcid.org/0000-0002-7180-8176>**Співак Любов**доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри практичної психологіїНаціонального педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
<https://orcid.org/0000-0002-3653-5432>DOI <https://doi.org/10.35619/prapr.v1i18.299>

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ВОЄННИЙ ЧАС

Анотація. Позитивність і чіткість національної ідентичності українських студентів вітчизняних закладів вищої освіти є важливим підґрунтям стабільності нашої нації. Мета статті – експериментально дослідити національну ідентичність українських студентів вітчизняних закладів вищої освіти в воєнний час, порівняно з довоєнним часом. В експериментальному дослідженні використано модифіковану методичку оцінки позитивності й невизначеності етнічної ідентичності. Експериментально визначено, що в довоєнний і воєнний час найбільшу кількість студентів вирізняє високий рівень позитивності національної ідентичності, значно меншу – середній і найменшу – низький. Відмінності кількісних даних на всіх рівнях статистично значущі, що підтверджує суттєве зростання позитивності національної ідентичності досліджуваних у воєнний час. Студенти з високим і середнім рівнями презентують національну гідність і самоповагу в багатьох ситуаціях міжнаціональних взаємодій. Студентам із низьким рівнем не властива сильна прихильність до своєї нації.

Також виявлено, що в довоєнний і воєнний час найбільшу кількість українських студентів вітчизняних закладів вищої освіти вирізняє високий рівень чіткості національної ідентичності, значно меншу – середній і найменшу – низький. Відмінності між кількісними даними на всіх рівнях є статистично незначущими, що засвідчує відсутність суттєвих змін чіткості національної ідентичності досліджуваних у воєнний час. Студенти з високим і середнім рівнями абсолютно або частково згодні з тим, що вони усвідомлюють власне національне походження і визначають свою національну належність у міжнаціональних взаємодіях. Студенти з низьким рівнем не завжди усвідомлюють власне національне походження і визначають свою національну належність у міжнаціональних взаємодіях.

Ключові слова: національна ідентичність, позитивність, чіткість, студент, заклад вищої освіти.

Постановка проблеми. Суспільно-політичні трансформації, воєнні дії інтенсифікують процеси консолідації та групової ідентифікації громадян держави. Розвиток національної ідентичності молодих громадян України є пріоритетним завданням Концепції національного виховання студентської молоді. Позитивна національна ідентичність студентської молоді є необхідною умовою підтримання стабільності держави. Студентський (юнацький) вік є сенситивним для розвитку національної ідентичності особистості. В умовах сьогодення підвищується актуальність і соціальна значущість вітчизняних психологічних

досліджень, які присвячено проблемі розвитку національної ідентичності української студентської молоді в воєнний час.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Впродовж останніх десяти років експериментальне вивчення різних аспектів проблеми національної та етнічної ідентичності українських студентів вітчизняних закладів вищої освіти в психологічній науці проводило небагато дослідників.

Так, у публікації Співак і Піонтковської (2014) розкрито результати експериментального дослідження розвитку національної самоідентичності українських студентів вітчизняних закладів вищої освіти різних регіонів країни. За допомогою модифікованої ними методики вимірювання етнічної ідентичності (за авторства Фінні й адаптації Павленка), яку повною мірою описано в згаданій вище публікації, було визначено високий, низький і середній рівні показників національної самоідентичності студентської молоді. Виявлено, що високим рівнем загального показника національної самоідентичності вирізняються 57 %, середнім – 40 % і низьким – 3 % студентів.

Досліджувані з високим рівнем значний час вивчають історію, культуру і традиції української нації. Вони постійно осмислюють власну належність до української нації, а також її актуальність і значущість для себе. Не менш важливим для студентів із високим рівнем є й усвідомлення свого ставлення до української й інших націй. Вони пишаються власною належністю до української нації, а також здобутками її представників.

Порівняно з високим рівнем, досліджувані з середнім рівнем витрачають майже вдвічі менше часу для вивчення історії, культури і традицій української нації. Вони майже вдвічі рідше рефлексують щодо актуальності й значущості власної національної належності, порівняно зі студентами з високим рівнем. Майже в кожній другій ситуації чи події, що стосується української нації, студентів із середнім рівнем сповнює гордість щодо своєї національної належності, досягнень нації та її представників тощо.

Досліджувані з низьким рівнем витрачають надто мало часу для поповнення своїх знань про історію, культуру і традиції української нації. Вони досить рідко задумуються про актуальність і значущість своєї національної належності. Крім цього, студенти з низьким рівнем нечасто переживають гордість, як щодо власної національної належності, так і щодо здобутків нації та її представників тощо.

Отже, експериментально визначено високий і середній рівні національної самоідентичності в більшості (майже 97%) українських студентів вітчизняних закладів вищої освіти.

В дослідженні Співак (2016) розкрито результати експериментального вивчення позитивного і трансформованого типів національної ідентичності української студентської молоді, які було одержано за допомогою модифікованої нею методики «Типи етнічної ідентичності» (за авторства Солдатової і Рижової). Модифіковану методику повною мірою висвітлено в згаданому вище дослідженні. Нижче подано узагальнення результатів дослідження національної ідентичності українських студентів вітчизняних закладів вищої освіти різних регіонів країни.

Встановлено, що більшість українських студентів закладів вищої освіти вирізняються високим (82%) і середнім (5%) рівнями позитивної національної ідентичності. Студенти позитивно ставляться до представників своєї нації й толерантно – до представників інших націй. Для них важливо дотримуватися цінностей, традицій і способу життя української нації. Ці характеристики частіше виявляються в студентів із високим рівнем і рідше – із середнім.

Різні типи трансформованої національної ідентичності (національну індіферентність, націонігілізм, націоізоляціонізм, націоєгоїзм, національний фанатизм) на високому і середньому рівнях встановлено в 13% досліджуваних. Байдужість щодо власної національної належності, що засвідчує національну індіферентність, виявлено в 2% студентів на високому рівні та в 1% студентів на середньому рівні. Меншовартість і відчуження від української нації, що є проявами націонігілізму, помічено в 1% студентів на високому рівні та в 1%

студентів на середньому рівні. Визнання української нації найкращою з-поміж інших націй, що засвідчує націоєгоїзм, притаманно 2% студентів на високому рівні, 1% студентів на середньому рівні. Впевненість у перевагах представників української нації за показниками обдарованості й розвитку, що характеризує націоізоляціонізм, властива 1% студентів на високому рівні та 1% студентів на середньому рівні. Безперечний пріоритет української нації, що підтверджує національний фанатизм, притаманний 2% студентів на високому рівні та 1% студентів на середньому рівні.

Крім цього, виявлено, що впродовж навчання у закладах вищої освіти різних регіонів країни стає майже вдвічі меншою кількість студентів із трансформованими типами національної ідентичності та, відповідно, більшою кількістю студентів із позитивною національною ідентичністю.

В дослідженні Ставицького (2016) подано результати вивчення етнічної ідентичності українських студентів вітчизняних закладів вищої освіти. За допомогою методики оцінки позитивності й невизначеності етнічної ідентичності за авторства Татарка і Лебедевої експериментально встановлено, що 74% досліджуваних вирізняє позитивна етнічна ідентичність і 26% – невизначеність етнічної ідентичності.

В публікації Федотової (2016) висвітлено результати експериментального дослідження національної й етнічної ідентичності трьох груп студентів-психологів вітчизняного закладу вищої освіти західного регіону країни. Перша група студентів здобувала вищу освіту впродовж 2011/2012 навчального року, друга група – 2012/2013, третя група – 2014/2015.

За допомогою методики «Типи етнічної ідентичності» (за авторства Солдатової і Рижової) позитивну ідентичність було виявлено в майже однакової кількості студентів кожної групи. А саме – у 68% студентів першої групи, 70% студентів другої групи та 71% студентів третьої групи. В решти студентів було встановлено трансформовані типи ідентичності. Однак, якщо в досліджуваних перших двох груп кількісні дані щодо всіх типів трансформованої ідентичності несуттєво відрізняються, то в студентів третьої групи помічено переважання кількісних показників етнофанатизму.

Натомість за допомогою методики вимірювання етнічної ідентичності (за авторства Фінні й адаптації Павленка) було встановлено суттєве переважання кількісних даних у третій групі (78%), порівняно з першою (53%) і другою (56%) групами щодо загального показника ідентичності.

В дослідженні Піонтковської (2017) доведено вплив вивчення навчальних дисциплін українськими студентами закладів вищої освіти різних регіонів країни на розвиток їхньої національної ідентичності, з огляду на вибрану ними спеціальність. За допомогою методики вимірювання етнічної ідентичності (за авторства Фінні й адаптації Павленка) було експериментально визначено рівні загального показника національної ідентичності.

Встановлено, що найбільш інтенсивно національна ідентичність розвивається в студентів першої групи, які здобувають вищу освіту за спеціальностями «Історія», «Українська мова та література» (високий рівень – 66%, середній – 32%, низький – 2%). Адже вони впродовж усього періоду навчання вивчають освітні дисципліни, які інтенсифікують розвиток національної ідентичності. А саме – історію України, історію української мови і культури, українську літературу, українську етнологію, усну народну творчість.

Менш інтенсивніше національна ідентичність розвивається в студентів другої групи, які здобувають вищу освіту за спеціальностями «Філософія», «Правознавство», «Журналістика», «Соціальна педагогіка», «Психологія», «Логопедія» (високий рівень – 58%, середній – 39%, низький – 3%).

Найменш інтенсивно – в студентів третьої групи, які здобувають вищу освіту за спеціальностями «Геодезія», «Математика», «Транспортні технології», «Лікувальна справа» (високий рівень – 51%, середній – 45%, низький – 4%).

Предметом дослідження Гафіатуліної (2018) виступила національна самосвідомість та ідентичність українських студентів закладів вищої освіти різних регіонів країни. За результатами експериментального дослідження встановлено, що в західних регіонах для студентів більшою мірою характерна варіативність субетнічної належності; в східних – регіональна належність; в північних – національна самоповага і національна гідність; в південних – національне самозвинування.

В публікації Корчакової (2021) презентовано результати експериментального дослідження національної самосвідомості й етнічної ідентичності українських студентів вітчизняних закладів вищої освіти західних регіонів. За допомогою експрес-оцінювання етнічної ідентичності (за авторства Лебедевої) і методики оцінки позитивності й невизначеності етнічної ідентичності (за авторства Татарка і Лебедевої) встановлено, що досліджуваним притаманні високі рівні позитивності й чіткості етнічної ідентичності.

Здійснений теоретичний аналіз останніх вітчизняних наукових досліджень із проблеми національної ідентичності української студентської молоді дозволив зробити висновок про те, що в них вивчалися лише певні аспекти цієї проблеми. За межами дослідницької уваги науковців залишилося питання про національну ідентичність українських студентів вітчизняних закладів вищої освіти в воєнний час, що вирізняється актуальністю і соціальною значущістю для сучасної психологічної науки і практики.

Мета статті: експериментально дослідити національну ідентичність українських студентів вітчизняних закладів вищої освіти в воєнний час; порівняти національну ідентичність студентів у довоєнний і воєнний час. Досягненню визначеної мети сприяло виконання таких **завдань:** 1) визначити психологічний смисл поняття «національна ідентичність»; 2) експериментально дослідити національну ідентичність українських студентів вітчизняних закладів вищої освіти в воєнний час; 3) порівняти національну ідентичність української студентської молоді в довоєнний і воєнний час.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спочатку визначено психологічну сутність поняття «національна ідентичність». Національна ідентичність є результатом процесу когнітивно-емоційного усвідомлення й оцінювання особистістю себе як представника нації. Націю диференціюють за такими ознаками, як: мова, історія, державні символи територія, культура і національний характер. Крім цього, перелічені ознаки виконують інтегруючу і диференціальну функцію для кожної нації.

Національна ідентичність змістовно може бути позитивною і негативною. Позитивну національну ідентичність особистості вирізняють її прагнення бути представником конкретної нації, актуальність і значущість для неї належності до цієї нації, толерантність у ставленні до представників інших націй, повага до інших представників своєї нації, гідність і повага щодо себе як представника нації. Негативну національну ідентичність особистості характеризують протилежні за змістом прояви (Співак, 2016).

Для досягнення визначеної мети і вирішення поставлених завдань в травні 2022 року було проведено онлайн дослідження. В ньому взяло участь 82 студенти української національності із закладів вищої освіти міста Києва. Вік досліджуваних – від 18 до 24 років.

Для дослідження параметрів національної ідентичності студентської молоді застосовувалася модифікована методика оцінки позитивності й невизначеності етнічної ідентичності за авторства Татарка і Лебедевої (Співак, 2016). Модифіковану методику повною мірою описано в згаданому вище дослідженні. За допомогою цієї методики в студентів було визначено високий, середній і низький рівні позитивності й чіткості, що є параметрами національної ідентичності. Позитивність виявляє актуальність і значущість національної належності, національну гідність і національну самоповагу досліджуваних. Чіткість презентує усвідомлення досліджуваними власної національної належності.

Також для досягнення мети і реалізації завдань використовувалися результати дослідження національної ідентичності українських студентів столичних закладів вищої освіти, які було одержано в довоєнний час за цією ж методикою (Співак, 2020).

Статистичну обробку одержаних кількісних даних було здійснено за допомогою критерію ϕ^* -кутового перетворення Фішера. Емпіричні значення критерію ϕ^* для рівня статистичної значущості $p \leq 0,01$ позначено *, для $p \leq 0,05$ позначено **.

Одержані експериментальні результати, які презентують кількісні дані щодо позитивності національної ідентичності українських студентів вітчизняних закладів вищої освіти в довоєнний і воєнний час, подано на рис. 1.

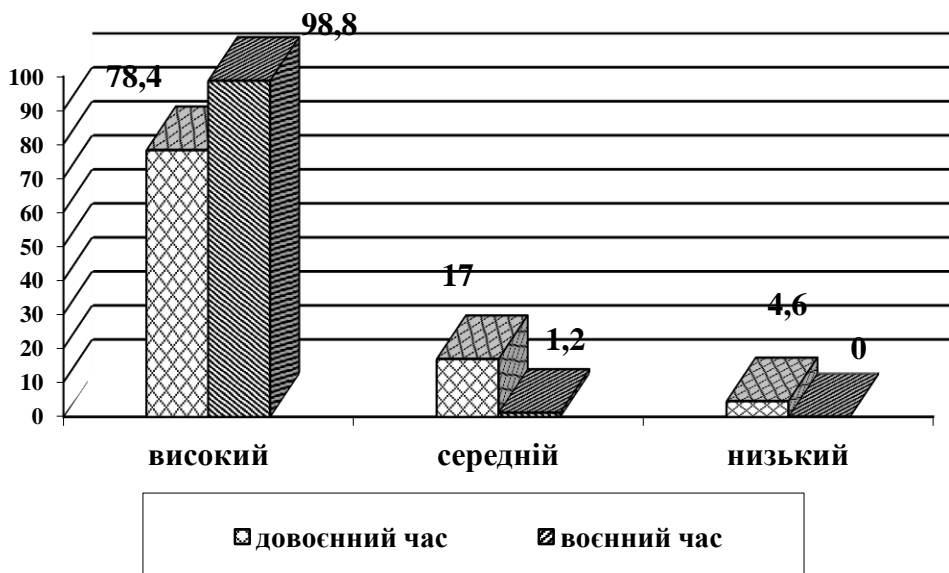

Рис. 1. Рівні позитивності національної ідентичності українських студентів вітчизняних закладів вищої освіти в довоєнний і воєнний час (%)

З рис. 1 помітно, що високим рівнем позитивності національної ідентичності в довоєнний час вирізнялося 78,4% студентів, у воєнний час – 98,8%. Відмінності між кількісними даними щодо цього рівня є статистично значущими ($\phi^*=4,867^*$). Досліджувані з цим рівнем частково чи повною мірою згідні з тим, що вони будуть пишатися своєю національною належністю, перебуваючи за кордоном. Вони згідні з твердженням про вибір такої ж самої національності, якщо знову була б ця нагода. Студенти сильно прихильні до української нації та в багатьох ситуаціях міжнаціональних взаємодій їм притаманні прояви національної гідності й самоповаги. Вони часто згадують про власне націокультурне походження і свою належність до української нації.

Середнім рівнем позитивності національної ідентичності в довоєнний час характеризувалося 17% студентів, у воєнний час – 1,2%. Відмінності між кількісними даними щодо цього рівня також виявилися статистично значущими ($\phi^*=4,105^*$). Студенти з цим рівнем не знають або виявляють часткову згоду з твердженням про те, що за кордоном вони пишатимуться своєю національною належністю. Крім цього, вони частково погоджуються з твердженням про те, що вони вибрали б таку ж саму національність, якщо б їм довелося знову зробити такий вибір. В майже половині ситуацій міжнаціональних взаємодій студентам властиві прояви національної гідності й самоповаги, адже вони значною мірою прихильні до української нації. Студенти досить часто згадують про власне націокультурне походження і національну належність.

Низький рівень позитивності національної ідентичності в студентів виявлено лише в довоєнний час (4,6%). Досліджувані з цим рівнем не знають, частково чи повністю не погоджуються з твердженням про те, що за кордоном вони виявлятимуть гордість щодо своєї національної належності. Крім цього, вони не знають або частково згідні з твердженням про вибір такої ж самої національності, якщо б їм довелося знову його зробити. В окремих ситуаціях міжнаціональних взаємодій вони виявляють свою національну гідність, адже їм не

притаманна прихильність до своєї нації. Студенти не згадують зайвий раз про своє національно-культурне походження і належність до української нації.

Отже, у довоєнний і воєнний час найбільша кількість українських студентів вітчизняних закладів вищої освіти вирізняються високим рівнем позитивності національної ідентичності, значно менша – середнім і найменша – низьким. Відмінності кількісних даних на кожному рівні статистично значущі, що підтверджує суттєве збільшення позитивності національної ідентичності досліджуваних у воєнний час.

Одержані експериментальні результати, які розкривають кількісні дані щодо чіткості національної ідентичності українських студентів вітчизняних закладів вищої освіти в довоєнний і воєнний час, подано на рис. 2.

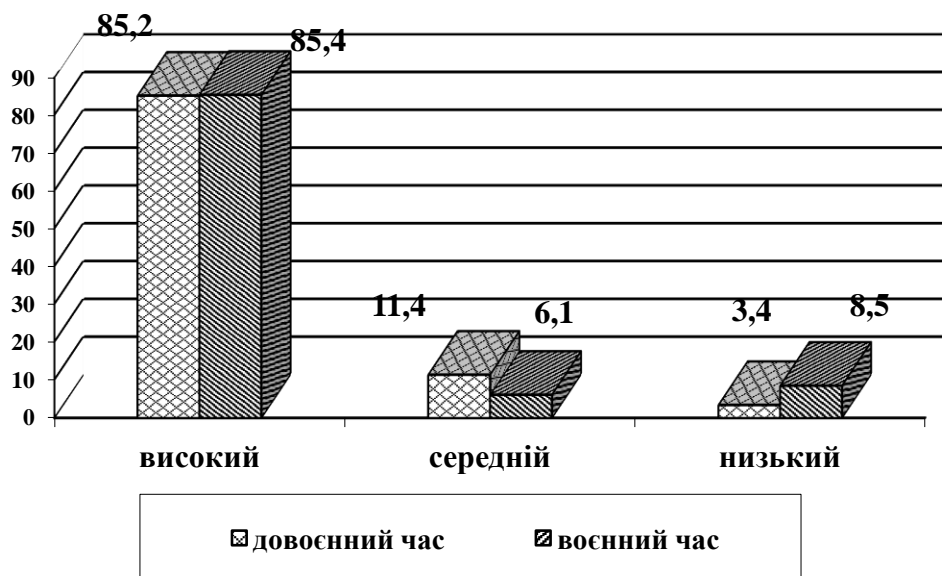

Рис. 2. Рівні чіткості національної ідентичності українських студентів вітчизняних закладів вищої освіти в довоєнний і воєнний час (%)

З рис. 2 видно, що високий рівень чіткості національної ідентичності в довоєнний час встановлено в 85,2% студентів, у воєнний час – 85,4%. Відмінності між кількісними даними щодо цього рівня статистично незначущі ($\phi^*=0,033$). Досліджувані з цим рівнем абсолютно і частково погоджуються з тим, що їм притаманне усвідомлення власного національного походження і визначення своєї національної належності в міжнародних взаємодіях. Адже вони багато знають про ознаки української нації, національний характер тощо.

Середній рівень чіткості національної ідентичності в довоєнний час помічено в 11,4% студентів, у воєнний час – 6,1%. Відмінності між кількісними даними щодо цього рівня також є статистично незначущими ($\phi^*=1,238$). Досліджувані з цим рівнем не знають або частково погоджуються щодо усвідомлення ними свого національного походження і визначення власної національної належності в міжнародних взаємодіях. Обсяг їхніх знань про ознаки української нації, національний характер тощо є не досить великим.

Низький рівень чіткості національної ідентичності в довоєнний час виявлено в 3,4% студентів, у воєнний час – 8,5%. Відмінності між кількісними даними щодо цього рівня також статистично незначущі ($\phi^*=1,44$). Студенти з цим рівнем не знають або частково не погоджуються щодо усвідомлення ними свого національного походження і визначення власної національної належності в міжнародних взаємодіях. Обсяг їхніх знань про ознаки української нації, національний характер тощо є незначущим.

Отже, в довоєнний і воєнний час найбільша кількість українських студентів вітчизняних закладів вищої освіти характеризуються високим рівнем чіткості національної ідентичності, значно менша – середнім і найменша – низьким. Відмінності між кількісними

даними на кожному рівні виявилися статистично незначущими, що свідчить про відсутність суттєвих змін чіткості національної ідентичності досліджуваних у воєнний час.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Результати проведеного дослідження сприяли формулюванню таких висновків.

Здійснений теоретичний аналіз останніх наукових досліджень психологів, які проводилися впродовж 2011-2016 років, засвідчив, що українські студенти вітчизняних закладів вищої освіти вирізнялися, переважно, високим і середнім рівнями позитивної національної ідентичності.

Національна ідентичність є результатом когнітивного й емоційного самоусвідомлення й самооцінювання особистості щодо її належності до певної нації. Змістовно вирізняють позитивну і негативну національну ідентичність.

Експериментально встановлено, що в довоєнний і воєнний час найбільшу кількість українських студентів вітчизняних закладів вищої освіти характеризує високий рівень позитивності національної ідентичності, значно меншу – середній і найменшу – низький. Відмінності кількісних даних на всіх рівнях є статистично значущими, що підтверджує суттєве зростання позитивності національної ідентичності досліджуваних у воєнний час. Студенти з високим і середнім рівнями виявляють національну гідність і самоповагу в багатьох ситуаціях міжнаціональних взаємодій. Вони пишаються своїм націокультурним походженням і належністю до української нації з неповторною культурою. Студентам з низьким рівнем не притаманна сильна прихильність до своєї нації. Вони зайвий раз не згадують про свою національну належність і націокультурне походження.

Крім цього, виявлено, що в довоєнний і воєнний час найбільшу кількість українських студентів вітчизняних закладів вищої освіти вирізняє високий рівень чіткості національної ідентичності, значно меншу – середній і найменшу – низький. Однак, відмінності між кількісними даними на всіх рівнях є статистично незначущими, що засвідчує відсутність суттєвих змін чіткості національної ідентичності досліджуваних у воєнний час. Студенти з високим і середнім рівнями абсолютно чи частково згодні з тим, що вони усвідомлюють власне національне походження і визначають свою національну належність у міжнаціональних взаємодіях. Вони досить багато знають про українську націю та її ознаки, про національний характер. Студенти з низьким рівнем не завжди усвідомлюють власне національне походження і визначають свою національну належність у міжнаціональних взаємодіях. Вони мало знають про свою націю та її ознаки, а також про національний характер.

Перспективним для подальших наукових експериментальних досліджень вважаємо питання про психологічні чинники розвитку національної ідентичності студентів – українців за національністю, які навчаються в зарубіжних закладах вищої освіти.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Гафіатуліна, А. В. (2018). *Психологічні особливості формування національної самосвідомості студентської молоді України*. (Дис. канд. психол. наук). Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ.
- Корчакова, Н. (2021). Атитюди сучасної молоді щодо трудової міграції та їх зв'язок з особливостями національної самосвідомості. *Траєкторія розвитку життєвих перспектив особистості в умовах сучасного освітнього простору* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет конференції (с. 207-211). Бердянськ: БДПУ. Взято з <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Materialy-konferentsii-TRAYEKTORIYA-ROZVYTKU-ZHYTTYEVIKH-PERSPEKTYV-OSOBYSTOSTI-30.11.2021.pdf>
- Піонтковська, Д. В. (2017). *Психологічні особливості розвитку національної ідентичності студентської молоді*. (Дис. канд. психол. наук). Національний університет «Острозька академія», Острог.

- Співак, Л. М. (2020). Зв'язок національної афіліації з національною ідентичністю студентської молоді. *Проблеми сучасної психології*, 1(17), 176-180. DOI: <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2020-1-21>.
- Співак, Л. М. (2016). *Психологічні основи розвитку національної самосвідомості особистості в юності*. (Дис. д-ра психол. наук). Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ.
- Співак, Л. М., & Піонтовська, Д. В. (2014). Вікова динаміка національної самоідентичності особистості в юності. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія*, 49, 145-153.
- Ставицький, Г. А. (2016). *Психологічні та соціальні чинники розвитку етнічної самосвідомості в юнацькому віці*. (Дис. канд. психол. наук). Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ.
- Федотова, Т. (2016). Особливості прояву етнічної та національної ідентичності в студентів-психологів. *Психологічні перспективи*, 27, 280-293. DOI: <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2016-27-280-293>.

REFERENCES

- Ghafiatalina, A. V. (2018). *Psykhologichni osoblyvosti formuvannia natsionalnoi samosvidomosti studentskoi molodi Ukrainy [Psychological peculiarities of formation of national self-consciousness of Ukrainian students]*. (Dis. kand. psikhol. nauk). Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv. [in Ukrainian].
- Korchakova, N. (2021). Atytiudy suchasnoi molodi shchodo trudovoi mihratsii ta yikh zviazok z osoblyvostiamy natsionalnoi samosvidomosti [Attitudes of modern youth towards labor migration and their connection with the peculiarities of national self-consciousness]. *Traiektoriia rozvytku zhyttievych perspektiv osobystosti v umovakh suchasnoho osvithnoho prostoru : materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi internet konferentsii* (с. 207-211). Berdiansk: BDPU. Vzyato z <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Materialy-konferentsii-TRAYEKTORIYA-ROZVYTKU-ZHYTTYEVYKH-PERSPEKTYV-OSOBYSTOSTI-30.11.2021.pdf>. [in Ukrainian].
- Piontkovska, D. V. (2017). *Psykhologichni osoblyvosti rozvytku natsionalnoi identychnosti studentskoi molodi [Psychological Features of Development of Student's National Identity]*. (Dis. kand. psikhol. nauk). National University of Ostroh Academy, Ostroh. [in Ukrainian].
- Spivak, L. M. (2020). Zviazok natsionalnoi afiliatsii z natsionalnoiu identychnistiu studentskoi molodi [Relationship between national affiliation and national identity of Ukrainian students youth]. *Problems of modern psychology*, 1(17), 176-180. DOI: <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2020-1-21>. [in Ukrainian].
- Spivak, L. M. (2016). *Psykhologichni osnovy rozvytku natsionalnoi samosvidomosti osobystosti v yunosti [Psychological Foundations for the Development of the National Self-Consciousness in Juvenile age]*. (Dis. d-ra psikhol. nauk). National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv. [in Ukrainian].
- Spivak, L. M., & Piontkovska, D. V. (2014). Vikova dynamika natsionalnoi samoidentychnosti osobystosti v yunosti [Age dynamics of young person's national self-identity]. *Visnik HNPU imeni G. S. Skovorodi. Psihologija*, 49, 145-153. [in Ukrainian].
- Stavytskyi, G. A. (2016). *Psykhologichni ta sotsialni chynnyky rozvytku etnichnoi samosvidomosti v yunatskomu vitsi [Psychological and social factors of development ethnic self-consciousness in youthful age]*. (Dis. kand. psikhol. nauk). National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv. [in Ukrainian].
- Fedotova, T. (2016). Osoblyvosti proiavu etnichnoi ta natsionalnoi identychnosti v studentiv-psykhologiv [Peculiarities of Display of Ethnic and National Identity of Students-Psychologists]. *Psychological Prospects Journal*, 27, 280-293. DOI: <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2016-27-280-293>. [in Ukrainian].

NATIONAL IDENTITY OF UKRAINIAN UNIVERSITY YOUTH IN THE TIME OF WAR**Alime Osmanova**

Candidate of Psychological Sciences,
Head of Department of Psychology
Open International University of Human Development “Ukraine”
<https://orcid.org/0000-0002-7180-8176>

Liubov Spivak

Doctor of Psychological Sciences, Professor,
Professor of the Department of Practical Psychology
National Pedagogical Dragomanov University
<https://orcid.org/0000-0002-3653-5432>

DOI <https://doi.org/10.35619/prapr.v1i18.299>

Abstract. *The positivity and clarity of the national identity of Ukrainian students in domestic higher education institutions is an important basis for the stability of our nation. The purpose of the article is to experimentally investigate the national identity of Ukrainian students of domestic higher education institutions in wartime, compared to pre-war times. The experimental study used a modified method of assessing the positivity and uncertainty of ethnic identity. It has been experimentally determined that in the pre-war and war times the largest number of Ukrainian students of domestic higher education institutions has a high level of positivity of national identity, much less – medium and the lowest – low. Differences in quantitative data at all levels are statistically significant, which indicates a significant increase in the positivity of national identity of the subjects in wartime. Students with high and medium levels present national dignity and self-esteem in many situations of interethnic interaction. They are proud of their national and cultural origins and belonging to the Ukrainian nation. Students with low level do not have a strong commitment to their nation. Once again, they do not mention their nationality and national and cultural origins.*

It was also found that in the pre-war and war time the largest number of Ukrainian students of domestic higher education institutions is characterized by a high level of clarity of national identity, much less – medium and the lowest – low. Differences between quantitative data at all levels are statistically insignificant, which indicates the absence of significant changes in the clarity of national identity studied in wartime. Students with high and medium levels fully or partially agree that they are aware of their own national origin and determine their nationality in interethnic interactions. They know quite a lot about the Ukrainian nation and its features, about the national character. Students with low level are not always aware of their own national origin and determine their nationality in interethnic interactions. They know little about their nation and its characteristics, as well as their national character.

Key words: *national identity, positivity, clarity, student, higher education institutions.*

Стаття надійшла до редакції 5.05.2022